Kristenretten 1000 år
- Samtaleguider

Samtaleguiden er laget av Bjørn Are Davidsen fra tankesmien Skaperkraft

Skaperkraft

Episode 1- forhistorien og kristningskongene

- **Hvilke konsekvenser fikk kristenretten for utviklingen av Norge?**
- **Som viking kommer Thor Haavik roende inn til Moster**
- **Kristendommens vei til landet**
  - Vi er omsluttet av kristendom
  - Fra vikingtid til moderne demokrati
    - Vikingskip, kors, riksvåpenet, “den kristne kulturarven…”, kirkeklokker, kongen i Nidarosdomen,
    - Stortinget, tinghus, NAV- skilt osv. Ting vi forbinder med demokratiet og velferdssamfunnet Norge
- **”Hvordan kom vi hit?” For å få svar på det, må vi reise over 1000 år tilbake i tid"**
- **På Moster leser Thor formålsparagrafen i Kristenretten**
  - Jørn Øyrehagen Sunde og Ole Petter Erlandsen forteller om konsekvenser
  - “Vet egentlig folk hva kristenretten er for noe?” - 5 på gata om kristenretten
- **Arkeolog Ellen Grav (Kulisteinen), forfatter Simon Herland (statuen av Olav den Hellige) og kirkehistoriker Øystein Ekroll (Nidarosdomen)**
- **Den ortodokse presten Kristian Akselberg forteller om miljøet Olav var en del av i Kiev**
- **Myteknusing og funfacts**

Samtalespørsmål første program

1. En historiker har kalt det Håkon den gode opplevde i England som «en tidsreise». Hva tenker du om det?
2. Tenker du at kristningen mest var et fremskritt eller mest et tilbakeskritt?
3. Ser du noen verdier som det er verdt å ta med seg fra norrøn tid?
4. Hvorfor kan noen i dag reagere negativt på kristningen av Norge?
5. Kan man si at et land er «kristent»?
6. Hvordan bør vi feire kristenretten i 2024?

Episode 2: Menneskeverd og moral - Endring av ideal

Hvem var St. Hallvard? Har egentlig mennesket en ukrenkelig verdi?

- Vålerenga fotball- supporterklubb synger "Oslo by, St. Hallvards menn"
  - Vet de egentlig hvem St. Hallvard var?" (idealet endret seg fra brutal viking til å ofre livet for en venn…)
- Viking-Thor leser fra Kristenretten om frigivelse av treller og forbudet mot å sette barn ut i skogen
  - Jørn Øyrehagen Sunde kommenterer
- Gamle Deichman, Thor og Harald Eia: Kan de enes om kristen tross betydning for Norges utvikling?
  - Vitenskap, opplysningstid: Hvor mange prosent av æren skal kristendommen ha for at Norge er der det er i dag?
- Overgang til 5 på gata; **"Har mennesket en ukrenkelig verdi?"**
- Viking-Thor leser frigivelse av treller og å sette ut barn i skogen, Jørn utdyper hva det ligger i endringen
- MYTEKNUSING: Avslutningsvis den innbilte konflikten mellom tro og vitenskap.
- Kunstner Eimund Sand om Kepler-steinen, tro i middelalderen, betydning for kunst, kultur og vitenskap
  - Vitenskap og kristen tro ikke i konflikt, men henger tett sammen
- Menneskerettsadvokat Geir Lippestad om menneskeverdets betydning.
  - Hvorfor takket han ja til å være forsvareren til en massemorder?

Samtalespørsmål andre program

1. Hvilke eksempler kan dere nevne på hva kristningen og kristenretten har betydd?
2. Hva betydde kristningen for kunnskapsutviklingen i Norge?
3. Er det en stor konflikt mellom tro og vitenskap? Hvorfor? Hvorfor ikke?
4. Hva skulle til for å utvikle demokratiet i Norge?
5. Hvorfor er menneskeverd viktig?
6. Har mennesket en ukrenkelig verdi?

Episode 3: Om rettssystem og demokrati

Hvorfor er Norge et av verdens beste land å bo i?

- Viking-Thor leser fra Kristenretten om tingordningen
  - Hvor mange skal møte, kost og losji om veien er lang osv.) Jørn Øyrehagen Sunde kommenterer. En tanke om demokrati er sådd…
- Thor ved korset på Moster. Bilder av det han snakker om, blant annet av flagget vårt, uten kors
- Så 5 på gata: **"Hvorfor er Norge et av verdens beste land å bo i?"**
- Samtale om demokratiets utvikling, og kristen tros betydning for Norge i historien - hvilken plass bør kristen tro ha i dag?
- Myteknusing
- Geir Lippestad i rettssal, forteller om hvordan rommet fungerer, og behovet for en human rettsstat
- 5 på gata: **"Bør Norge fortsatt være et kristent land?"(Osv.)**

Hvordan oppsummere hva Kristenretten har betydd for Norges utvikling?
Den var «startskuddet for en helt ny måte å tenke på. Det gikk fra at folk med makt hadde verdi, til at alle hadde verdi. Fra den sterkestes rett til den svakestes rett. Fra et maktsamfunn, til et rettssamfunn. Vi kan si at det ble sådd et frø om likeverd her på Moster i 1024. Det radikale i at guden i den kristne troen hadde gitt sitt liv for absolutt alle, gjorde noe med hvordan man så på det enkelte mennesket."

Samtalespørsmål tredje program

1. Hvorfor synes mange at Norge er et bra land å bo i?
2. Hva ligger bak tanken om velferdsordninger for fattige?
3. Hva bygger en human rettsstat på?
4. Hvor viktig var kristenretten for utviklingen?
5. Kan vi være et kristent samfunn? Bør vi?
6. Hvordan feire Nasjonaljubileet i 2030 i en flerkulturell tid?

Kristenretten 1000 år

- Samtaleguide - lang versjon

Basert på filmserien om kristenretten

Fortiden er et annet land

- Vi kommer alle fra et sted…
  - Hvordan var det å være viking?
  - Å leve i middelalderen?
  - Være kristen da dine oldeforeldre levde?
  - I dag?
  - Hva er det å være en kirke?

Tre deler

- **Episode1**
  - Forhistorien – kristningskongene – konsekvensene
- **Episode 2**
  - Menneskeverd – moral, og endring av idealer
- **Episode 3:**
  - Rettssystem – demokrati: Hvorfor er Norge et av verdens beste land å bo i?

Forklaring til powerpoint

- Velg sidene du vil vise, **enten** alle **eller** bare fra den delen dere ser på denne gangen
- To måter
  - Vise alle sidene man har valgt – og deretter ha samtalen (flytte spørsmål til sist)
  - Gå gjennom og stanse underveis når det kommer spørsmål
- Noen sider er til samtalespørsmål underveis – kan flyttes til sist og endres til færre spørsmål

Episode 1

Forhistorien

- Kristningen og konsekvensene

Episode 1- forhistorien og kristningskongene

- **Hvilke konsekvenser fikk kristenretten for utviklingen av Norge?**
- **Som viking kommer Thor Haavik roende inn til Moster**
- **Kristendommens vei til landet**
  - Vi er omsluttet av kristendom
  - Fra vikingtid til moderne demokrati
    - Vikingskip, kors, riksvåpenet, "den kristne kulturarven…", kirkeklokker, kongen i Nidarosdomen,
    - Stortinget, tinghus, NAV- skilt osv. Ting vi forbinder med demokratiet og velferdssamfunnet Norge
- **"Hvordan kom vi hit?" For å få svar på det, må vi reise over 1000 år tilbake i tid"**
- **På Moster leser Thor formålsparagrafen i Kristenretten**
  - Jørn Øyrehagen Sunde og Ole Petter Erlandsen forteller om konsekvenser
  - "Vet egentlig folk hva kristenretten er for noe?" - 5 på gata om kristenretten
- **Arkeolog Ellen Grav (Kulisteinen), forfatter Simon Herland (statuen av Olav den Hellige) og kirkehistoriker Øystein Ekroll (Nidarosdomen)**
- **Den ortodokse presten Kristian Akselberg forteller om miljøet Olav var en del av i Kiev**
- **Myteknusing og funfacts**

Viktige spørsmål i denne delen

- Hvordan skjedde kristningen?
- Hva var bra før kristenretten?
- Hvilke fordeler tror du kristenretten brakte med seg?
- Hva i den bør vi ta vare på i dag?

Aftenposten A-magasinet

Norge

Nordmenn sloss i den romerske hær

De sloss for Roma, talte et fremmed språk, og brakte penger, utstyr og verdigjenstander med seg når de vendte hjem. Flere funn tyder på at nordmenn var soldater i den romerske hær, gjenskapt i filmserien "Roma" som avsluttes på TV Norge i dag.

27. nov. 2006 06:48 ↻ 19. okt. 2011 22:37

«Krigere som valgte å vende tilbake til Norge kan ha hatt bak seg en tjeneste som kan ha vart 15-20 år og som trolig også ga dem en stor sum penger, så mye at de kunne leve godt resten av sitt liv»

- Førsteamanuensis Laszlo Berczelli ved Kulturhistorisk Museum

Kontakt med kristne i mange områder

Fra få og spredte kristne til stadig flere

Fra indivi-der og bygder til konger og riket

Samtalespørsmål

Hvor mye kan **kulturmøter** ha betydd for kristningen?

SIVILISASJONER - VIKINGER

Vikinger drepte for slektens ære

En brutt ed, et forbudt kyss eller bare et skjevt ord i forbifarten. Vikingens ære hang i en tynn tråd – og var den først mistet, måtte den krenkede ty til vikingtidens eneste løsning: blodig hevn med sverdet i hånd.

Vikingene mishandlet og halshugde slavene sine

Denne dobbeltgraven fra vikingtiden i Grimsta i sørøst-Sverige ble åpnet i 1974. Den inneholder levningene til to personer som har blitt halshugget. ... ligger i fotenden til venstre i bildet. Flere forskere tror det er to treller som er begravet her. (Foto: Ove Hemmendorf, 1974/Riksantikvaneæmbetet)

Hvem var slavene, og hvor kom de fra?

Lasse Bjørnstad
JOURNALIST

PUBLISERT Mandag 11. juli 2016 - 04:00

Vikingene hadde slaver, kalt treller. Disse trellene fylte sannsynligvis mange forskjellige roller i vikingsamfunnene for tusen år siden.

DU LESER NÅ DAGBLADET PLUSS

- Vikingene ofret mennesker

Oppsiktsvekkende arkeologiske funn av menneskeknokler.

Menneskeofringer på Trelleborg

På Trelleborg er fundet en offerplads (en så kaldt hørg) fra tiden før vikingeborgens opførelse i 980/81.
I fem næsten 3 meter dybe brønde er fundet menneske- og dyreskeletter samt smykker og redskaber. Af de i alt fem menneskeofre er der fire mindre børn i alderen 4-7 år.

Det spændende er, at skeletterne er fundet i brønde. Vikingerne tillagde brønde en stor symbolsk betydning. Odin fik sin visdom ved at drikke af Mimers brønd. Som bytte skulle han ofre sit ene øje til Mimer. Hvad kunne et helt menneske ikke give?

På Trelleborg sås desuden en lille indhegning ved siden af tre af offerbrøndene. Her kunne offerritualet være foregået, inden ofrene endte i de dybe brønde. Offerpladsen tilhørte måske den bebyggelse, der findes kun 300 m fra Trelleborg. Med borgens opførelse blev kultpladsen nedlagt, og ofringerne ophørte. I den nye kristne tro, som trængte frem på netop denne tid, bifaldt man ikke menneskeofre.

Skelet fra et af de fire børn, der blev fundet i brønden.

Uansett hvordan vikingene var, trenger vi ikke rosemale kristne

Brutal kristning

Kristningskampen ble ført videre av Olav Tryggvason og Olav Haraldsson. Begge gikk hardt fram med kristningen av landet, det vil si med å døpe folk. De som nektet, risikerte å bli torturert og drept eller å miste eiendommene sine.

Høvdinger som aksepterte den nye religionen, så sine politiske interesser best tjent med å ta imot den. De opprettet dermed et vennskapsbånd til kongen og kunne senere regne med både politisk og økonomisk støtte fra ham. Det var altså snakk om et strategisk trosskifte.

Overgangen til en ny religion hadde imidlertid klare ulemper for høvdingene. De kom automatisk i et underordnet forhold til kongen, som var kristendommens leder og beskytter.

UiO : Universitetet i Oslo

Norgeshistorie

– Fra steinalderen til i dag. Fortalt av fagfolk.

Artikler | Kilder | Undervisningsopplegg | Studere fortid

< Kilder 1050 – 1350: høymiddelalder

Olav Tryggvasons saga - om kristningen

Kildekritikk: Hvordan granske en kilde? →

Kildeintroduksjon

Ifølge Snorre drepte, lemlestet eller landsforviste Olav Tryggvason de som ikke lot seg kristne av ham.

Samtalespørsmål

Det er ulike syn på vikingtiden, men hva skulle til for å kristne norrøne?

Ble vi kristnet ved et slagsmål?

Ble vi kristnet ved et slagsmål?

Varden

4. feb. 2005 00:07 | Sist oppdatert 19. oktober 2011

Historien må omskrives

En kirke funnet i Skien dateres til perioden 1010-1040 og er antagelig Norges eldste. Samme sted har man funnet to kristne graver som kanskje er 125 år eldre. Kristningen av Norge kan ha skjedd langt tidligere enn antatt.

rbnett.no

PUBLISERT:
07 DESEMBER 2013 15:53

Slik fant de Norges eldste kirke på Veøya

Arkeolog Brit Solli og kollega fant sporene av kirke fra 900-tallet på "den hellige øya" i Romsdal.

Stavanger Aftenblad 125

Gutten som kristnet Norge

Vi liker å se for oss barske vikinger, med Olav den hellige som helten, i det blodige slaget på Stiklestad i 1030. Men historien om kristningen av Norge startet lenge før det, og skjøt for alvor fart med en mild, ung mann som het Håkon.

OPPDATERT: 12.JUN.2012 07:35 - PUBLISERT: 12.JUN.2012 07:35

Ingeborg Marie Jensen

«Håkons opphold i England må ha vært som en tidsreise»

«Han kom fra den hedenske vikingtiden til den kristne middelalderen. Hårfagres Norge var et knippe høvdingedømmer samlet under én mann, et land uten byer, kirker og bøker og uten noen felles institusjoner. Kong Adalsteins England var noe helt annet.

Her møtte Håkon blomstrende handel, en utviklet kirkeorganisasjon, et velorganisert forsvar og skrevne lover. Han møtte også en konge som kunne omgi seg med mer pomp og prakt enn Hårfagre kunne drømme om, og et hoff som dyrket boklig lærdom».

Historikeren Synnøve Veinan Hellerud: «Håkons kamp», Levende Historie 3/2013

Kristnet ved makt?

- Ja, Norge ble kristnet ved «makt»
  - **<u>Hard</u> makt – kampen for et sentralt norsk kongedømme**
    - Kongene krevde **lojalitet** - primsigning/dåp et viktig tegn
    - Skaldekvadene nevner ikke kristning
  - **<u>Myk</u> makt** – «soft power»
    - **Personlig, kulturelt og … religiøst**
      - Overtalelse, insentiver, forbilder og appell til verdier
      - Politisk prosess, pragmatiske hensyn, gaver og gjenytelser
      - Lærdomskultur, bokproduksjon, vannmøller, arkitektur, noter…
      - Endret hva man så som troverdig, godt, verdifullt og plausibelt

Opplevde stadig flere kristen tro som fremskritt og godhet?

«Jeg kunne faktisk ikke se bort fra at Harald [Blåtann] selv hadde vurdert de to religiøse retningene opp mot hverandre og kommet frem til at kristendommen sto for en mer avansert og bedre bruk av gudskreftene i verden, med sin tilhørende filosofi, administrasjon, skrivekunst og bokproduksjon. Heller ikke at han så på konverteringen til kristendommen som en utvikling til noe mer sivilisert».

- Øystein Morten i *Jakten på Olav Tryggvasson*, Vigmostad Bjørke 2019

Kulisteinen
– «Norges dåpsattest»

Nyere tolkning – <u>bedret</u> Norge

«tolv vintre hadde kristendommen *vært* i Norge»

«tolv vintre hadde kristendommen *bedret* (forholdene) i Norge»

En ny retning for landet

«Det første i vår lov er at vi skal bøye oss mot øst og be til den hellige Krist om godt år og fred, at vi må få holde landet vårt bygd, og kongen vår ved god helse.

Han være vår venn og vi hans, men Gud venn til oss alle».

Hvorfor nasjonaljubileum i 2030?

- 1030 et av de mest symbolsterke årstallene i norsk historie
  - **Helt sentral i fortellingen** om et **selvstendig og samlet norsk rike**
    - Ikke del av Danmark – danskene rømte landet i 1035
    - Ikke spredte ættesamfunn utenlandske konger lett kunne erobre
- Olav tapte slaget, men vant gjennom martyrdøden
  - Kastet sverdet og oppga volden som sin siste handling – døde som Kristus
  - «Norges evige konge» - den egentlige kongen, det gode kristne idealet

1024	1030	1031	1035
Kristenretten på Moster	Olav dør på Stiklestad	Olav kåres til helgen	Hans tidligere motstandere henter sønnen Magnus hjem; Norge eget rike, danskene flykter; «Norges evige konge»

Alle senere konger styrte (i det minste symbolsk) som «Olav den helliges vasall»

Samtalespørsmål første program

1. En historiker har kalt det Håkon den gode opplevde i England som «en tidsreise». Hva tenker du om det?
2. Tenker du at kristningen mest var et fremskritt eller mest et tilbakeskritt?
3. Ser du noen verdier som det er verdt å ta med seg fra norrøn tid?
4. Hvorfor kan noen i dag reagere negativt på kristningen av Norge?
5. Kan man si at et land er «kristent»?
6. Hvordan bør vi feire kristenretten i 2024?

Episode 2

Menneskeverd
– moral, og endring av idealer

Episode 2: Menneskeverd og moral - Endring av ideal

Hvem var St. Hallvard? Har egentlig mennesket en ukrenkelig verdi?

- Vålerenga fotball- supporterklubb synger "Oslo by, St. Hallvards menn"
  - Vet de egentlig hvem St. Hallvard var?" (idealet endret seg fra brutal viking til ofret livet for en venn…)
- Viking-Thor leser fra Kristenretten om frigivelse av treller og forbudet mot å sette barn ut i skogen
  - Jørn Øyrehagen Sunde kommenterer
- Gamle Deichman, Thor og Harald Eia: Kan de enes om kristen tross betydning for Norges utvikling?
  - Vitenskap, opplysningstid: Hvor mange prosent av æren skal kristendommen ha for at Norge er der det er i dag?
- Overgang til 5 på gata; **"Har mennesket en ukrenkelig verdi?"**
- Viking-Thor leser frigivelse av treller og å sette ut barn i skogen, Jørn utdyper hva det ligger i endringen
- MYTEKNUSING: Avslutningsvis den innbilte konflikten mellom tro og vitenskap.
- Kunstner Eimund Sand om Kepler-steinen, tro i middelalderen, betydning for kunst, kultur og vitenskap
  - Vitenskap og kristen tro ikke i konflikt, men henger tett sammen
- Menneskerettsadvokat Geir Lippestad om menneskeverdets betydning.
  - Hvorfor takket han ja til å være forsvareren til en massemorder?

Viktige spørsmål i denne delen

- Hvilken endring var kristenretten i menneskesyn?
- Hvordan har dette påvirket Norge?
- Hva er situasjonen i dag?
- Hvordan kan vi ta vare på de viktige idealene?

Middelalderen = mørk = kirkens tid?

Hvor mye kan vi takke kristendommen for moderne verdier?

- Ikke lett å måle…
- **Den Store Fortellingen** påvirker synet
  - «Fra middelalderens mørke til opplysningstiden»
- **En annen fortelling**
  - Kursendring som gjorde det moderne Norge mulig
    - Skriftkultur og skoler
    - Nye verdier – kristenretten
    - Fra ættesamfunn til rettsstat

«Middelalderen var mørk»

- Historikere avviser dette
  - Mye basert på myter fra 17-1800-tallet
- Visste du at man i middelalderen
  - Var godt kjent med at jorden var rund?
  - Skrev leksika og lærebøker?
  - Opprettet universiteter?
  - Dyrket teknologi?

Kirke i … middelalderen?

- Mer enn makt?
  - Ja, kirken opptatt av makt
  - Og store visjoner – om fred og forsoning – om å spre Guds rike
- Bedre uten makt?
  - Usikkert, men alltid bedre uten maktmisbruk
- Kristningen handlet om både hodet og hjertet
  - Betydning også på områder vi ikke er vant til å tenke på
- Ikke snille over natten
  - Konger og prester, biskoper og stormenn, nølte ikke med maktpolitikk
  - Men mye var i endring - på mange områder.

Kirken tidløs – og barn av sin tid

- Dobbel posisjon
  - **Barn av sin tid**
    - Bruk av vold og makt
  - **Tidløse verdier**
    - Fra hevn til tilgivelse
    - Fokus på fred og tilgivelse
    - Fra kollektiv ære til ydmykhet og samvittighet

Kristenretten

KAP. 1. DET ER UPPHAVET TIL LOVENE 1

DET ER UPPHAVET TIL LOVENE VÅRE AT ME SKAL BØYGJA OSS MOT AUST OG BEDA TIL DEN HEILAGE KRIST UM GODT ÅR OG FRED OG UM AT ME MÅ HALDA LANDET VÅRT BYGT OG [HA] LANDSHERREN VÅR LUKKELEG. HAN VERE VÅR VEN OG ME HANS OG GUD VEN TIL OSS ALLE

«– Kirken går tungt inn for å hjelpe de svakeste ved å bruke en fjerdedel av tienden på fattige. Slik dannes et sikkerhetsnett som ikke fantes i vikingtiden, sier han.
Han trekker også fram at kirken vektla ydmykhet – en term som vikingtiden ikke akkurat er kjent for»
- Professor i historie ved Universitetet i Oslo, Jon Vidar Sigurdsson

- En norrøn verdi som fortsatte
  - **Vennskap** et ideal, holdt samfunnet sammen
    - Kristenretten ber Kristus om godt år, om fred og at landet skal bygges
    - Og for at Gud og kongen skal være våre venner

Samtalespørsmål

- Hvor mye forteller middelalderens maktkamper om kirken?
  - Del noen tanker i 5-10 minutter

HELDIGVIS BLE KRISTENDOMMEN TEMMET AV OPPLYSNINGSTIDEN!

«Opplysningstiden lar seg knapt forestille uten middelalderens tenkere som oppfattet fornuften som avgjørende viktig»

Fra runestein til leksika

Milepæler

Middelalder
Reformasjon
Opplysningstid
Moderne tid
1000
1200
1400
1600
1800
2000
1736
Latinskole
Universiteter
Tiende
Hospitaler
Konfirmasjon
Skole for alle
Velferdsstat

Hadde vi fått folkeopplysning uten kristningen?

- **Mulig med tilsvarende utvikling mot vitenskap og velferd, demokrati og rettsstat?**
  - Ja, men skulle mye til
    - Ikke enkelt å se hvordan
    - Myte at dette kommer av seg selv, uten sterke drivkrefter.
- **Skolen begynte med kristningen og ble utvidet til alle på 1700-tallet**
  - Bidro til folkeopplysning og de store folkebevegelsene på 1800-tallet
  - Disse igjen kom med mer opplysning og forbedringer av samfunnet.
- **Omfattende opplysning krever motivasjon**
  - Koster penger og popularitet å ta barn og unge vekk fra familien og gården flere dager i uken
  - Må ha nærmest en … religiøs tro på at dette er viktig.
  - Tro det kan føre til et godt samfunn å gi opplæring i å lese og skrive - og i grunnleggende rett og galt
- **Så selvfølgelig at man kan ha glemt at det ikke er selvfølgelig å forbedre samfunn – for alle**

Foto: Pixabay

Kristendommens undervurderte rolle i vitenskapens utvikling

Ove Vanebo viser hvordan vi bør revurdere synet på kristendommens betydning. En start kan være å rydde skolens lærebøker for grove feil og vrengebilder.

Bjørn Are Davidsen

RÅDGIVER I TANKESMIEN SKAPERKRAFT

PUBLISERT Søndag 19. mars 2023 - 11:41 SIST OPPDATERT Tirsdag 21. mars 2023 - 15:25

Samtalespørsmål andre program

1. Hvilke eksempler kan dere nevne på hva kristningen og kristenretten har betydd?
2. Hva betydde kristningen for kunnskapsutviklingen i Norge?
3. Er det en stor konflikt mellom tro og vitenskap? Hvorfor? Hvorfor ikke?
4. Hva skulle til for å utvikle demokratiet i Norge?
5. Hvorfor er menneskeverd viktig?
6. Har mennesket en ukrenkelig verdi?

Episode 3

Rettssystem – demokrati

- Hvorfor er Norge et av verdens beste land å bo i?

Viktige spørsmål i denne delen

- Hvilke positve bidrag har kristen tro vært for Norge?
- Har det vært noen negative?
- Hvorfor er Norge et av verdens beste land å bo i?
- Ønsker vi fremdeles å være et kristent land?

Episode 3: Om rettssystem og demokrati

Hvorfor er Norge et av verdens beste land å bo i?

- Viking-Thor leser fra Kristenretten om tingordningen
  - Hvor mange skal møte, kost og losji om veien er lang osv.) Jørn Øyrehagen Sunde kommenterer. En tanke om demokrati er sådd…
- Thor ved korset på Moster. Bilder av det han snakker om, blant annet av flagget vårt, uten kors
- Så 5 på gata: **"Hvorfor er Norge et av verdens beste land å bo i?"**
- Samtale om demokratiets utvikling, og kristen tros betydning for Norge i historien - hvilken plass bør kristen tro ha i dag?
- Myteknusing
- Geir Lippestad i rettssal, forteller om hvordan rommet fungerer, og behovet for en human rettsstat
- 5 på gata: **"Bør Norge fortsatt være et kristent land?"(Osv.)**

Hvordan oppsummere hva Kristenretten har betydd for Norges utvikling?
Den var «startskuddet for en helt ny måte å tenke på. Det gikk fra at folk med makt hadde verdi, til at alle hadde verdi. Fra den sterkestes rett til den svakestes rett. Fra et maktsamfunn, til et rettssamfunn. Vi kan si at det ble sådd et frø om likeverd her på Moster i 1024. Det radikale i at guden i den kristne troen hadde gitt sitt liv for absolutt alle, gjorde noe med hvordan man så på det enkelte mennesket."

«Kristendommen endra dagleglivet for folk»...

Hvilket inntrykk gir denne beskrivelsen?

- Alle **måtte gå til gudsteneste**
- Det var **strengt forbode** å arbeide på søndagar og andre helgedagar
- Barn **skulle døypast** så snart som råd
- Hestekjøtt **måtte ingen** smake, for å ete hestekjøtt hadde vore ein viktig del av dei heidenske blota
- På bestemte dagar var det dessutan **heilt forbode** å ete kjøttmat. Det blir kalla faste
- Dei døde **skulle ikkje** lenger leggjast i haug på garden, men gravleggjast på kyrkjegarden, i jord som presten hadde lese Guds ord over

Bedre beskrivelse?

- På søndagar og andre helgedagar skulle ingen arbeide – sjølv slavane **skulle få kvile**
- Barn kunne **ikkje lenger settast ut** til ville dyr i skogen
- **Ingen kunne selje barn** som træl om dei hadde lite pengar
- «Eitkvart barn som blir fødd i vårt land **skal vakse opp**», blei det sagt i lova.
- Kyrkjas ideal var å **setja slavar fri**, noko som etter nokre generasjoner bidro til at alle var blitt setne fri, eller «fri-halsar». Fra dette omgrepet kjem «frelse»
- Blodhemn blei forbode, og alle skulle lyde lovane – også kongen

Nytt syn på virkeligheten

- **Hva når alt snus på hodet?**
  - Når jeg får verdi fra fødselen?
  - Når jeg ikke tror at naturen styrt av guder?
  - Når ikke styrt av nornenes tråder, men fri til å følge Jesus?
  - Når det er Gud som har ofret seg for oss, og gudene ikke krever ofre?
  - Når alle, selv kvinner, kan komme til himmelen, uten å måtte dø i kamp?
- **Hva med nytt syn på lover - også i naturen?**
  - Fikk kristningen betydning for … troen på naturvitenskap?

Kristenretten 1000 år i 2024 - og Landsloven 750 år

- Vedtatt på de fire tingene fordi Norge allerede kristnet?
- 1024 et avgjørende skille
  - Fra gammel norrøn lov, til en kristen «grunnlov» - «vårt første 1814»?
  - Startet prosessen som endte med Landsloven i 1274
    - Det viktigste dokumentet i norsk historie?

Alle lover skulle videreføre kristenretten, «reparerte» det som Olav fikk vedtatt på Moster

1024	1030	1274
Kristenretten på Moster	Olav dør på Stiklestad	Magnus Lagabøter (1238-1280) «Lovreparatøren»

Lov og rett i Nidarosdomen

Sentral i Landsloven: «Guds fire søstre»

- *Nåde og Sannhet*, *Fred* og *Rettferdighet* må gjøres fornøyde
- Dommene
  - Må være **sanne**
  - Bidra til **fred**
  - Være **rettferdige**
  - Vise **barmhjertighet**

Nåde og sannhet skal møte hverandre, rettferd og fred kysse hverandre

- **Salme 85,11 var en inspirasjon**

Klar modernisering og humanisering

- Straffene mildere og bøtene lavere
- Forbudt å hevne seg
- Individuelle hensyn, inkludert økonomi
  - Mildere traff hvis motivet var sult
- Forbryteren, ikke familien, ansvarlig
- Blodhevn forbudt
- Plikt til omsorg for fattige

Ifølge tidligere lovgivning pliktet de mektige kun å beskytte og ta vare på sine egne, mens den nye loven gikk videre og slo fast at de med makt pliktet å bistå enhver som trengte hjelp, uansett byrd.

Dette var i tråd med det kristne menneskesynet, som da også gjennomsyret loven. På denne tiden ble «Geistlige og verdslige interesser og insitamenter føyd sammen i en grad og med en kraft man ikke hadde opplevd maken til før.

- **A. Schiøtz: *Omsorgens røtter – et historisk blikk*, Tidsskrift for omsorgsforskning, 01/2019**

Enorm betydning

- **Forstår vi hvor radikal endringen var?**
  - Før var styrke og makt idealer, og makt gav rett - **nå fikk retten makt**
  - Individet ansvarlig, ikke ætten
  - Svake ikke foraktes, men hjelpes
  - Retten til hevn hadde vært grunnleggende - nå forbudt.
  - Fjerdedelen av tienden for de fattige og kirken opprettet hospitaler – gratis
  - Sterke signaler: Alle barn skulle døpes, ingen settes ut i skogen for å dø, ideal å sette slaver fri
  - Tilgivelse viktigere enn å skaffe ære
- **Også mørke sider ved kirkens historie**
  - Hvorfor synes vi de er så mørke?
  - Kan mye skyldes at nettopp kristne verdier vant frem, om individets verdi, om å hjelpe de svake, om likeverd og at idealet er å skape fred og vende det andre kinnet til?
- **Ser vi annerledes enn vikingene fordi vi har fått andre briller?**

IDEER

Kristendommens undervurderte rolle i liberalismens utvikling

Tilhengere av liberalismen – som meg – har ofte vært sterke motstandere av kristendommen. Men er det noe vi ikke har sett?

Jesus-skulpturen i Berliner Dom. Foto: Pixabay

Ove A. Vanebo
ADVOKAT

PUBLISERT Søndag 05. mars 2023 - 14:19 SIST OPPDATERT Tirsdag 14. mars 2023 - 09:46

Kristenretten - ny retning

- Første «kristenrett» på Mostertinget i 1024
  - Startet prosess som snudde mye på hodet
  - Bygget på et nytt menneskesyn, alles egenverdi
    - Individet viktigere enn slekten
- Hva har **lover** å gjøre med om et land er kristent?
  - **En religion uten religiøse lover**, men tilpassede og universelle
- **Nasjonale lover** tilpasset sted, tid og skikker
  - «Ulike lover passer ulike folk» (Isidor av Sevilla, 560-636)
- **Naturretten** felles for alle nasjoner - universell rettsordning
  - Grunnleggende fire goder: livet, barn, kunnskap og felleskap
    - Isidor nevner alt fra retten til ekteskap og at barn skulle får arv og opplæring, til at det er rettferdig å levere tilbake det man har lånt, og stanse vold med makt
    - Trengte ikke å skrives inn i nasjonale lover, siden felles for alle nasjoner

Når gikk startskuddet for velferdssamfunnet?

- **I dagens Norge bidrar mange med svært mye bra**
  - Prøver å dra i flokk for å skape en god fremtid for oss alle
  - Vet vi må ta vare på de svake - ønsker å hjelpe ofre for urett og ulykker
- **Graderer vi menneskeverdet hvis vi ikke har nok penger til å hjelpe alle syke?**
  - Ikke en naturvitenskapelig eller økonomisk verdi - ikke noe vi kan ta og føle på, måle og veie
  - Tanken om menneskeverd, troen på det, fra en tro på noe bak naturen som gir alle mennesker verdi
  - En plikt å hjelpe hverandre, selv om det koster
- **At vi synes det er ille at vi ikke kan hjelpe alle, bekrefter hvor høyt vi setter menneskeverdet**
- **Så selvfølgelig at vi ikke ser hvor det kommer fra? At det er noe helt radikalt?**
  - Som gullfisk som ikke ser vannet vi svømmer og puster i?
- **Startskuddet for et opplyst velferdssamfunn ikke i opplysningstiden**
- **Startskuddet gikk for tusen år siden**

Samtalespørsmål tredje program

1. Hvorfor synes mange at Norge er et bra land å bo i?
2. Hva ligger bak tanken om velferdsordninger for fattige?
3. Hva bygger en human rettsstat på?
4. Hvor viktig var kristenretten for utviklingen?
5. Kan vi være et kristent samfunn? Bør vi?
6. Hvordan feire Nasjonaljubileet i 2030 i en flerkulturell tid?